

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף עח

(בעמוד הקודם)

אמר רב אשי הלכך: לאחר שלמדנו שאין חללה אלא מאיסור כהונה, נמצא שכהן הבא על אחותו פנויה הוא עושה אותה זונה אבל לא חללה. כלומר הוא עושה אותה זונה כי היא נבעלה לו בעילת איסור, והיינו שאם לאחר מכן היא תתחתן עם כהן הוא יעבור על לאו של זונה. אבל הוא לא עושה אותה חללה, משום שאיסור ביאה על אחותו נוהג בכל ישראל ולאו דוקא בכהנים.

אבל אם הוא יבוא על אחותו עוד פעם, הוא יעשה אותה חללה. מכיון שהאיסור להתחתן עם זונה נוהג רק בכהנים, והדין הוא שכהן הבא על אשה בבעילת איסור (האסורה לכהנים) עושה אותה חללה. ועכשיו אם היא תתחתן עם כהן הוא יעבור על שני לאוין: זונה וחללה, ויקבל מלקות פעמיים.

אמר רב יהודה כהן גדול באלמנה: כהן גדול שהתחתן עם אלמנה (או כהן הדיוט בגרושה) עובר על שני לאוין ולוקה פעמיים: אחת על הקידושין ואחת על הנישואין. דבר זה נלמד מהפסוק "אַלמְנָה וגְרוּשָׁה וְחָלְלָה זֶנֶּה אֶת אֱלֹהֵי יִקְחָהּ" - לא יקדש (מלשון 'כי יקח איש אשה'), "וְלֹא יַחְלֵל זָרְעוֹ בְּעַמּוּיוֹ" - לא יחלל את האשה בכיאתו.

קושיא: ולילקי נמי משום 'לא יחלל זרעו': מדוע הוא לא לוקה פעם נוספת גם על חילול זרעו כנלמד מהפסוק הנ"ל "וְלֹא יַחְלֵל זָרְעוֹ" (ונכללו בפסוק הזה שני איסורים: א. לא לחלל את האשה ב. לא לחלל את זרעו שיוולד לו ממנה).

תירוץ: בשלא גמר ביאתו: מדובר שהוא רק הערה באשה אבל לא הזריע, ולכן האשה התחללה בביאה אבל אין כאן זרע שהתחלל.

מתיב רבא וכו': לכאורה כוונת הבריתא שהוא לוקה פעמיים: אחת על כך שהיא אלמנה ואחת על כך שהיא גרושה. והרי אם הוא חייב גם על הקידושין וגם על הביאה, היה עליו ללקות ארבע פעמים - שתיים לכל אחת?

תירוץ: לא, שני שמות על זה וכו': הברייתא רק אומרת שהוא חייב על שני שמות כלליים, כלומר על איסור אלמנה ועל איסור גרושה, אבל באמת בכל אחת מהן הוא חייב שניים: אחד על הקידושין ואחד על הביאה.

קושיא: אי הכי אימא סיפא וכו': כהן שנשא אשה שהיא גם גרושה וגם חלוצה לוקה רק פעם אחת, משום שרק איסור גרושה הוא מדאורייתא אבל איסור חלוצה הוא מדרבנן. אבל קשה מדוע הוא לא לוקה שתיים על גרושה?

תירוץ: הכי קאמר וכו': כנ"ל.

קושיא: וחלוצה דרבנן? האם איסור חלוצה הוא מדרבנן ולא מדאורייתא? 'והתניא וכו'. והתשובה: מדרבנן וקרא וכו'.

אמר אביי: לדעת אביי כהן גדול שנשא את האלמנה (או כהן הדיוט את הגרושה) לוקה על הקידושין בנפרד ועל הביאה בנפרד, דהיינו אם רק קידש אותה לוקה על הקידושין בלבד, ואם רק בעל אותה הוא לוקה על הביאה בלבד. אבל לדעת רבא אינו לוקה על הקידושין בלבד, אלא רק אם יבעל אותה לאחר הקידושין הוא ילקה שתיים: על הקידושין ועל הביאה. רבא לומד זאת מהסמיכות של הפסוקים "אַלמָנָה וְגִרוּשָׁה וְחֻלְלָה זֶנֶּה אֶת אֱלֹהֶיהָ יָקַח... וְלֹא יְחַלֵּל" כל איסור הקידושין הוא רק בגלל שהוא מביא לחילול שלה בביאה, ולכן הקידושין תלויים בביאה.

ומודה אביי: אפילו שאביי סובר שהקידושין בפני עצמם והביאה בפני עצמה, הוא מודה בישראל המחזיר גרושתו זאם הוא רק קידש אותה ולא בעל - אינו לוקה על הקידושין. משום שבפסוק מפורש שכל האיסור לקדש את גרושתו בגלל שהוא לוקח אותה לאישה דהיינו לנשואין "לֹא יִכַּל בְּעֻלָּה הָרָאוּשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁלְחָה לְשׁוֹב לְקַחְתָּהּ לְהִיּוֹת לוֹ לְאִשָּׁה".

ומודה רבא: אפילו שהוא סובר שלא לוקים על כל דבר בנפרד, אלא רק בביאה שלאחר קידושין לוקים על שניהם ביחד - הוא מודה בכהן גדול שבעל אלמנה בלי קידושין (וכן כהן הדיוט בגרושה) שהוא לוקה. משום שכאמור לדעתו עיקר האיסור הוא 'לא לחלל' אותה (ולכן הוא לומד את הפסוק שלא לקדש אותה כדי 'לא לחלל' אותה), והרי כשבעל אותה הוא כבר חילל אותה. (ונמצא שלדעת רבא הביאה אינה תלויה בקידושין אלא רק הקידושין תלויים בביאה).

ושניהם מודים: אביו ורבא הסוברים שעל ביאה בלא קידושין לוקה - מודים בישראל המחזיר גרושתו בביאה בלא קידושין שאינו לוקה. משום שכל האיסור להחזיר גרושתו הוא בקידושין כנאמר "לא יוכל בעלה הראשון אֶשֶׁר שִׁלְחָה לְשׁוּב לְקַחְתָּהּ לִהְיוֹת לוֹ לְאִשָּׁה".

*

למדנו במשנה: דעת רבי יהודה גר שנשא ישראלית בתו פסולה לכהונה כמו חלל שנשא ישראלית שבתו חללה.

והדין נותן: אם חלל שבא מ'טיפה כשרה' דהיינו שאביו היה יהודי כשר - בכל אופן בתו של החלל פסולה, קל וחומר לגר שבא מ'טיפה פסולה' שאביו היה גוי שבתו פסולה.

דחייה: מה לחלל שכן יצירתו בעבירה: בחלל יש דבר חמור שאין בגר, ולכן אי אפשר ללמוד ממנו לגר. דהיינו חלל נולד כתוצאה מעבירה שעבר אביו כשנשא את אימו, אבל גר לא נולד מעבירה כי אביו ואמו הגויים לא עברו שום עבירה בנישואיהם.

תשובה: כהן גדול באלמנה יוכיח: שהכהן לא נולד מעבירה ובכל אופן כשהוא נושא את האלמנה הוא פוסל את ביתו.

דחייה: מה לכהן גדול: הנישואין שלו עם האלמנה הם בעצמם עבירה ולכן הבת שלו נפסלת, אבל גר שנושא ישראלית אין שום עבירה בנישואין שלו ולכן הם לא יפסלו את ביתו.

תשובה: חלל יוכיח: חלל שנשא ישראלית לא עשה שום איסור ובכל אופן ביתו נפסלת.

וחזר הדין: כלומר והכל חוזר בחזרה: מה לחלל שכן יצירתו בעבירה, והתשובה כהן גדול יוכיח, ושוב הקושיא על כהן גדול כנ"ל, ושוב התירוץ חלל יוכיח כנ"ל, ושוב חוזרת הקושיא.

דהיינו נמצא שבחלל וכהן גדול באלמנה, בכל אחד יש דבר חמור שאין בחבירו, אבל בסופו של דבר יש כאן 'צד השווה' בשניהם ש'אין ברוב הקהל' כלומר הם שונים בפסול שלהם משאר קהל ישראל: חלל יצירתו בעבירה, וכהן גדול באלמנה

ביאתו בעבירה. ובשניהם הבת פסולה. ומהם נלמד גם לגר השונה גם הוא משאר הקהל בכך שהוא בא מטיפה פסולה שביתו תהיה פסולה.

דחייה: מה להצד השוה שבהן: השוני של גר משאר הקהל, אינו דומה לשוני של חלל וכהן גדול משאר הקהל. כי יש בהם צד עבירה: החלל נוצר על ידי עבירה, והכהן גדול הוליד את בתו בעבירה. אבל גר לא נולד מעבירה וגם לא הוליד את ביתו בעבירה.

תירוץ: לא תימא: יש לשנות את הצד השוה שאמרנו. במקום 'כהן גדול כאלמנה' - 'מצרי ראשון שנשא מצרית ראשונה'.

כלומר הלימוד מתחיל מחלל שבתו פסולה לגר כנ"ל, ואז קשה מה לחלל שכן יצירתו בעבירה. והתשובה שמצרי ראשון יוכיח שאין יצירתו בעבירה ובכל אופן בתו פסולה משום שהיא מצרית שניה (ורק דור שלישי מותר לבוא בקהל). ועל כך יש לדחות: מצרי ראשון אסור לבוא בקהל ולכן ביתו פסולה, מה שאין כן גר שמותר לבוא בקהל שביתו תהיה כשרה. והתשובה: חלל יוכיח שהוא מותר לבוא בקהל ובכל אופן ביתו פסולה. ועכשיו יש להקשות שוב על חל כנ"ל. וחזר הדין. והצד השוה שבחלל ומצרי ראשון - שיש בהם פסול והם שונים משאר הקהל וביתם פסולה, ומכאן לגר שיש בו פסול שהוא שונה משאר הקהל כי הוא בא מטיפה פסולה ולכן ביתו תהיה פסולה.

דחייה: מה להצד השוה שבהן: חלל ומצרי ראשון שבאו על אישה הם פוסלים אותה מהכהונה. אבל גר אינו פוסל אשה שבא עליה מהכהונה. ולכן אי אפשר ללמוד גר מהם.

תשובה: רבי יהודה: רבי יהודה באמת סובר שגם גר פוסל אשה מהכהונה בביאתו. ואת הדין הזה גופא הוא לומד בצד השוה מחלל ומצרי ראשון כנ"ל. (אם חלל שבא מטיפה כשרה פוסל אשה בביאה, קל וחומר לגר שבא מטיפה פסולה שיפסול אשה בביאתו. מה לחלל שכן יצירתו בעבירה וכו').

*

למדנו במשנה שלוש דעות בענין בתו של גר לכהונה: לדעת רבי יהודה בת של גר פסולה בכל מקרה. לדעת רבי אליעזר בן יעקב גר שנשא ישראלית (או ישראל שנשא גיורת) בתו כשרה לכהונה, אבל גר שנשא גיורת בתו פסולה. לדעת רבי יוסי גר שנשא גיורת בתו כשרה. הגמרא מביאה דעה רביעית:

תניא רשב"י אומר: לדעת רשב"י גיורת שהתגיירה לפני גיל שלוש כשרה לכהונה. דין זה נלמד ממלחמת מדין שהותרו להם קטנות פחותות מבנות שלוש כנאמר "וכל הטף בנשים אֶשֶׁר לא יָדְעוּ מִשְׁכָּב זָכָר (כלומר אינן ראויות לביאה כי הן מתחת לגיל שלוש) הִחְיוּ לָכֶם", והרי בין היוצאים למלחמה היה פנחס הכהן. מכאן ראייה שגיורת קטנה מבט שלוש מותרת לכהונה.

ורבנן: התנאים החולקים על רשב"י מפרשים את הפסוק "הִחְיוּ לָכֶם" לא לצורך נישואין אלא לקחת אותן לשפחות.

וכולן מקרא אחד דרשו: כל ארבעת התנאים למדו את שיטתם מאותו הפסוק ביחזקאל "וְאֶלְמִנָּה וְגִרּוּשָׁה לא יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים כִּי אִם בְּתוּלוֹת מִזֶּרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל". לדעת רבי יהודה צריך שכל הזרע יהיה מבית ישראל דהיינו שלא יהא בנישואין אפילו צד של גירות. לדעת רבי אליעזר בן יעקב מספיק אפילו קצת זרע מישראל, כלומר צד אחד של ישראל דהיינו גר שנשא ישראלית. לדעת רבי יוסי צריך שהזרע נזרע בישראל, כלומר הגירות עצמה פסולה אבל הזרע שנולד לגרים לאחר שהם התגיירו והם כבר חלק מעם ישראל - כשר. לדעת רשב"י מי שנזרעו בתוליה בישראל, כלומר שהיא התגיירה קודם לגיל שלוש ואז הבתולים שלה צמחו בהיותה ישראלית.

א"ל רב נחמן לרבא האי קרא רישא וכו': הפסוק הנ"ל ביחזקאל קשה "וְאֶלְמִנָּה וְגִרּוּשָׁה לא יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים כִּי אִם בְּתוּלוֹת מִזֶּרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל וְהָאֶלְמִנָּה אֶשֶׁר תִּהְיֶה אֶלְמִנָּה מִכֶּהֱיָהּ יִקְחוּ", כי בתחילה (וְאֶלְמִנָּה וְגִרּוּשָׁה לא יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים) מדובר בכהן גדול שאסור לו לישא אלמנה, אבל בסופו (וְהָאֶלְמִנָּה אֶשֶׁר תִּהְיֶה אֶלְמִנָּה מִכֶּהֱיָהּ יִקְחוּ) מדובר בכהן הדיוט שמותר באלמנה (והפירוש 'מִכֶּהֱיָהּ יִקְחוּ' לכאורה: ממשפחה שיכולה להתחתן עם כוהנים).

א"ל אין: אכן הפסוק מדבר בסופו על כהן הדיוט. שאל אותו רב נחמן: **וכתב קרא הכי:** אם כך דרכו של הפסוק לעבור לדבר על אדם אחר בלי לפרש זאת? א"ל רבא: אכן. ומצאנו דומה לכך בפסוק אחר:

דכתיב ונר אלוקים טרם יכבה וכו': לא יתכן לפרש את הפסוק כפשוטו ששמואל שכב בהיכל ה', כי הרי אסור אפילו לשבת בעזרה. אלא פירוש הפסוק הוא שהנר של המנורה טרם יכבה בהיכל ה', ושמואל שכב בבית משמר הלויים.

והאלמנה אשר תהיה וכו': הגמרא חוזרת לבאר את סופו של הפסוק הנ"ל ביחזקאל **"וְהָאֵלְמָנָה אֲשֶׁר תִּהְיֶה אֵלְמָנָה מְכֹהֶן יִקְחוּ"**. משמע שלכהן הדיוט מותר לקחת דוקא אלמנה של כהן ולא אלמנה של ישראל?

הכי קאמר: משאר הכהנים יקחו את האלמנה. כלומר לא הכהן הגדול שדיבר עליו הפסוק בתחילה יקח אלמנה, אלא שאר הכהנים ההדיוטים.

רבי יהודה אומר מן המשיאין לכהונה: אלמנה של אדם שהבת שלו ראויה להתחתן עם כהן – יכולה האלמנה עצמה להתחתן עם כהן. דהיינו שאלמנה של גר פסולה לכהונה, משום שכמו שהגר פוסל את הבת שלו לכהונה הוא גם פוסל את אשתו.

ורבי יהודה הולך לשיטתו במשנה שבת גר זכר כבת חלל זכר כי היא פסולה לכהונה. והוא למד זאת מהפסוק ביחזקאל הנ"ל. (ונמצא שתחילת הפסוק ביחזקאל **"וְהָאֵלְמָנָה וְגִרּוּשָׁה לֹא יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים כִּי אִם בְּתוּלוֹת מִזְרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל"** מלמד אותנו שבת של גר פסולה (כי צריך שכל הזרע יהיה מישראל), וממילא המשך הפסוק **"וְהָאֵלְמָנָה אֲשֶׁר תִּהְיֶה אֵלְמָנָה מְכֹהֶן יִקְחוּ"** בא ללמד אותנו שגם האלמנה של הגר פסולה).

*

הלכה כרבי יוסי: שגר שנשא גיורת בתו כשרה לכהונה.

נהגו סלסול בעצמן כרבי אליעזר בן יעקב: נהגו הכהנים מעלה בעצמם שגר שנשא גירות בתו פסולה, אבל גר שנשא ישראלית בתו כשרה.

משנה: האומר בני זה ממזר אינו נאמן: כי האב קרוב של בנו, וקרוב אינו נאמן להעיד. ואפילו אם האב והאם שניהם מודים שהעובר שבמעו האשה הוא ממזר אינם נאמנים.

רבי יהודה אומר נאמנים: וכן האב נאמן לומר על בנו שהוא ממזר.

גמרא: לא מיבעיא קאמר: לא רק שהאב לא נאמן, והיה מקום לחשוב שזה בגלל שהוא לא יכול לדעת בוודאות האם העובר ממזר. אלא אפילו האשה שידועת אינה נאמנת, כי כאמור בשביל להעיד על אדם שהוא ממזר צריך עדות גמורה.

ולא מבעיא היכא דאיכא חזקה דכשרות: בנוסף, לא רק ברישא שהבן כבר נולד ויש לו חזקה של כשרות - אינם נאמנים לומר שהוא ממזר, אלא אפילו על עובר שעדיין אין לו חזקה של כשרות - אינם נאמנים.

כדתניא יכיר: נאמר "כִּי אֶת הַבֶּכֶר בֶּן הַשְּׁנוּאָה יִכִּיר לְתֵת לוֹ פִּי שְׁנָיִם" כוונת הכתוב שאבא יכיר אותו לאחרים ויספר עליו שהוא הבן הבכור שלו - והוא נאמן על כך.

וחכמים אומרים אינו נאמן: להעיד על בנו שהוא פסול, אבל כן נאמן להעיד עליו שהוא בכור.

בשלמא לרבי יהודה היינו דכתיב "יכיר": הפסוק בא לחדש שאדם נאמן להעיד על בנו שהוא פסול (כמו שהוא נאמן להעיד שהוא בכור).

בצריך היכרא: כוונת הפסוק שאם האב הגיע מחו"ל ולא מכירים מי הבן הבכור שלו, האב נאמן על כך. הגמ' מקשה למאי הלכתא? ומתרתא לתת לו פי שניים בירושה.

קושיא: פשיטא: פשוט שהאב נאמן לומר שבנו הוא הבכור ועקב כך הוא יקבל פי שניים, משום שהרי אם הוא רוצה, הוא יכול לתת לו פי שניים גם אם הוא לא הבכור וזאת על ידי שיכתוב צוואה מפורשת. וממילא הכלל הוא שמה שבידו של אדם לעשות הוא נאמן עליו (יד רמה, בבא בתרא).

תירוצ: בנכסים שנפלו לאחר מכן: מדובר שלאחר שאמר האב שהוא בנו הבכור, נפלו לאב נכסים חדשים בירושה. מכיון שכשאמר האב שהוא בכורו לא היה בידו לתת לו את הנכסים הללו, ממילא הוא לא נאמן עליהם מצד המיגו (של מה שבידו לעשות). ועל כך מלמד הפסוק שהוא נאמן לומר שבנו בכורו והוא יקבל גם את הנכסים הללו.

קושיא: ולרבי מאיר: הסובר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, הרי יכול האב להקנות לבן בשעת אמירתו שהוא בכור, גם את הנכסים שיפלו לו לאחר מכן בירושה, ואם כן עליו להיות נאמן מצד המיגו גם בלי הפסוק.

תירוצ: כשנפלו לו כשהוא גוסס: רבי מאיר מודה שאדם לא יכול להקנות דבר שיפול לו בירושה בשעה שהוא יהיה גוסס, כי כשהוא גוסס הוא כבר לא יכול להקנות דברים. וממילא לגבי הנכסים הללו האב לא נאמן לומר שבנו הוא הבכור כי אין בידו להקנות לו אותם בשעת האמירה. ועל כך אומר הפסוק שהאב נאמן אפילו לגבי הנכסים הללו.